

EUROHPÁ UNIOVNNA CHARTER
VUOÐÐOVUOIGATVUOÐAID BIRRA

(2000/C 364/01)

Allaáiggálaš proklamašuvdna

Eurohpá parlameanta, ráđđi, ja komišuvdna proklamerejit allaárvosaččat ahte dát teaksta, mii čuovvo dás vuolábealde, lea Eurohpá uniovna vuodđovuoigatvuodagirji.

Válbmejuvvui Nices juovlamánu čihččet beivvi guovttiduháhis.

ÁLGGAHUS

Eurohpá álbmot lea, vel nannosit ovtastumi ráhkadettiinis, mearridan juogadit ráfalaš boahhteáiggi mii leat vuodđuduvvon oktasaš árvvuid ala.

Vuoigŋalaš ja morálalaš árbbi dihtomielalašvuodain, lea uniovdna vuodđuduvvon juohkemeahtun ja universála árvvuid ala: olbmuid árvvuid, friddjavuođa, ovtadássásašvuoda ja solidaritehta ala; lea vuodđuduvvon demokrátalaš ja riektestádalaš prinsihpaid ala. Dát bidjet olbmo doaimmaid guovddážii, ásahettiin uniovnaborgárdili ja ásahettiin friddjavuođa, oadjebasvuoda ja vuoiggalašvuoda guovllu.

uniovdna nanne ja ovddida dáid oktasaš árvvuid gudnijahtedettiin Eurohpá álbmoga girjás kultuvrraid ja árbevieruid ja maddái mielahttostádaid našunála identitehtaid ja daid almmolaš eiseválddiid organiserema, našunála, guovllulaš ja báikkálaš dásiin; uniovdna ovddida dássádis ja bastevaš ovdánahttima ja sihkkarastá olbmuide, gálvvuide, bálvalusaide ja kapitálie friddja johttima ja ásahanfriddjavuođa.

Danin lea dárbašlaš nannet vuodđovuoigatvuodaid suodjaleami, servodatlaš ja sosiála ovdáneami ja diedálaš- ja teknologalaš ovdánahttimiid ektui, vai dát vuoigatvuodát oidnojit buorebut charteris.

Dán vuodđovuoigatvuodágirjies nannejuvvojit searvevuoda ja uniovnna doaimmaválddi ja doaimmaid ja subsidiáritehtaproinsihpalaš vuoigatvuodát, mat ee. gullet mielahttustádaid oktasaš vuodđonjuolggaduslaš árbevieruide ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaide, Eurohpá uniovnna traktáhtii ja searvevuodatraktáhtaide, Eurohpá olmmošvuoigatvuodaid suodjalusa konvenšuvdnii ja vuodđofriddjavuođa vuoigatvuodaide, sosiálasoahpamušaide maid searvevuolta ja Eurohparádđi leat mearridan, ja Eurohpá searvevuodaid duopmostullui ja Eurohpá olmmošvuoigatvuodaidduopmostuolu riektivuodágeavadii.

Dát vuoigatvuodát buktet sihke ovddasvástádusaid ja geatnegasvuodaid eará olbmuid ektui, olmmolaš sohkgoddái ja boahtevaš buolvvaide.

Nu dohkkeha uniovdna dás vuolábealde čilgejuvvon vuoigatvuodaid, friddjavuođaid ja prinsihpaid.

I. KAPIHTTAL

OLMMOŠÁRVU

1. artihkal

Olmmošárvu

Olmmošárvvu ii oaččo loavkidit. Dan galgá gudnijahttit ja gáhttet.

2. artihkal

Vuoigatvuohta eallimii

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta eallimii.
2. Ii oktage oaččo dubmejuvvot jápmimii, iige steavlliduvvot.

3. artihkal

Olbmo guoskameahttunvuoda gudnijahttinvoigatvuohta

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta rumašlaš ja vuoiŋgalaš guoskameahttunvuohhtii.
2. Medisiinna- ja biologiijasurggiin, galgá dáid earenoamážit vuhtiiváldit:
  - olmmoš, geasa dat čuohcá, galgá friddja beassat mearridit ja dohkkehit, lágalaš prosedyraid mielde,
  - náláштуhttin lea gildojuvvon, earenoamážit dat, main lea ulbmil sirret olbmuid,
  - gielddus geavahit olbmo rupmaša ja dan osiid ruđalaš ávkin,
  - gielddus klonemiin sáhkanahhtit olbmo.

4. artihkal

Gielddus biinnidit ja olmmošmeahttumiid láhttet dahje badjelgeahččamiin meannudit dahje ránggaštit

Ii oktage oaččo biinniduvvot dahje olmmošmeahttumiid badjelgehččot dahje ránggaštuvvot.

5. artihkal

Šlavvavuoda ja bággobarggu gielddus

1. Ii oktage oaččo dollot šlávan dahje bággobarggus.
2. Ii oktage galgga dárbbasit bargat bággobarggu.
3. Olmmošvuovdin lea gildojuvvon.

II. KAPIHTTAL

FRIDDJAVUODAT

6. artihkal

Friddjavuoda ja oadjebasvuoda vuoigatvuohta

Juohke olbmos lea vuoigatvuohta beassat eallit friddjavuodas ja oadjebasvuodas.

7. artihkal

Priváhta- ja bearašeallima gudnijahttin

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta gudnijahttojuvvot iežas priváhta- ja bearašeallima, ruovttu ja gulahallama.

8. artihkal

Persovnnalaš dieđuid suodjaleapmi

1. Juohke olbmos lea vuoigatvuohta oažžut suodjaluvvot dieđuid mat gusket alcces.
2. Dákkár dieđuid ferte meannudit hui earenoamážit, mearriduvvon ulbmiliin ja olbmo mieđihemiin dahje eará vuodul mii lágalaččat lea vuodđuduvvon. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta beassat oaidnit čohkkejuvvon dieđuid mat alcces gusket, ja vuoigatvuohta oažžut dáid divvojuvvot.

3. Sorjjakehtes eiseválddit galget fáktet dáid njuolggadusaid doallama.

9. artihkal

Vuoigatvuohta náitalit ja vuoigatvuohta vuodđudit bearraša

Náitalanvuoigatvuohta ja vuoigatvuohta háhkat alces joavkku, galgá dáhkiduvvot našunála lágaid mielde mat regulerejit dáid vuoigatvuođaid čadaheami.

10. artihkal

Jurddašeami, oamedovddu ja oskku friddjavuohta

1. Juohkehaččas lea jurddašeami, oamedovddu ja oskku friddjavuohta. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa lonuhit religiuvnna dahje oskku ja friddjavuođa juogo okto dahje ovtta earáiguin ja almmolaččat dahje priváhta dásis, doaimmahit religiuvnna dahje oskku, girkolaš meanuid, oahpahusa ja oskku daguiguin.

2. Vuoigatvuohta oamedovddu mielde vuosttaldit soahtebálvalusa lea dohkkehuvvon našunála lágaid mielde mat regulerejit dáid vuoigatvuođaid čadaheami.

11. artihkal

Sátne- ja diehtujuohkinfriddjavuohta

1. Juohkehaččas lea sátnefriddjavuođavuoigatvuohta. Dát sisttisdoallá friddjavuođa beassat oavvildit ja vuostaváldit ja addit dieđuid ja jurdagiid almmá almmolaš eiseválddiid seaguheami haga beroškeahhtá rájiin.

2. Media friddjavuohta ja girjáivuohta galgá gudnijahttojuvvot.

12. artihkal

Čoahkkin- ja searvanfriddjavuohta

I Juohkehaččas lea vuoigatvuohta beassat oassálastit ráfálaš čoahkkimiin ja lea čoahkkananfriddjavuohta buot dásiin, earenoamážit politihkalaš, fágalaš ja siviila áššiin. Dát

sisttisdoallá ahte juohkehaččas lea vuoigatvuohta ásahit fágaservviid ja searvat daidda suodjalit iežas beroštumiid.

2. Uniovnna dási politihkalaš bellodagat galget leat mielde čájeheame uniovnna ássiid politihkalaš áigumušaid.

13. artihkal

Dáidaga ja diehtaga friddjavuohta

Galgá leat friddjavuohta dáidagii ja diehtagii. Akademalaš friddjavuohta galgá gudnijahttojuvvot.

14. artihkal

Vuoigatvuohta oažžut oahpahusa

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut oahpahusa ja vel oažžut fidnooahpu ja lassioahpu.
2. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá vejolašvuoda oažžut nuvtá geatnegahttojuvvon oahpahusa.
3. Galgá leat friddjavuohta ásahit oahpahusinstitušuvnnaid demokrátalaš prinsihpaid mielde ja váhnemiid vuoigatvuođaid mielde sihkkarastit iežaset mánáide oahpahusa ja oahpaheami iežaset religiuvnna, filosofalaš ja pedagogalaš oainnu mielde, našunála lágaid mielde mat regulerejit dáid vuoigatvuođaid čađaheami.

15. artihkal

Friddjavuohta välljet virggi ja vuoigatvuohta bargat

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta beassat bargat ja doaimmahit friddja välljejuvvon dahje dohkkehuvvon barggu.
2. Juohke uniovnna ássis lea friddjavuohta ohcat barggu, bargat, sajáiduvvat fitnodaga ja vuovdit bálvalusaid juohke mielahttostádas.
3. Goalmát riikka ássit, geat sáhttet bargat mielahttostádaid guovlluin, galget beassat bargat seamma dásis go ássit geat gullet uniovdnii.

16. artihkal

Ealáhusfriddjavuohta

Friddjavuohta álggahit ealáhusa báikkálaš lágaid ja našunála lágaid ja geavada mielde.

17. artihkal

Opmodatvuoigatvuohta

1. Juohkahaččas lea vuoigatvuohta eaiggáduššat, atnit, mearridit ja testamenteret iežas lágalaččat čohkkejuvvon opmodaga. Ii oktage sáhte opmodaga sus váldit eret, earret jus dát lea almmolaš beroštumiid ja áššiid ja láhkaevttuid mielde. Su vahága ovddas galgá de oažžut vuoiggalaš buhtadusa máksot buori áiggis. Opmodatgeavaheapmi sáhtta regulerejuvvot lágain jus lea dárbbalaš oktasaš beroštumiid dihte.
2. Intellektuálalaš opmodat lea suodjaluvvon.

18. artihkal

Vuoigatvuohta oažžut asyla

Vuoigatvuohta oažžut asyla galgá dáhkiduvvot suoidnemánu 8. b. 1951 Geneva konvenšuvnna njuolggadusaid mielde ja ođđajagimánu 31. b. 1967 báhtareddjiid riektedili protokolla mielde, ja Eurohpá uniovnna vuodđudansoahpamuša mielde.

19. artihkal

**Suodjaleapmi dáhpáhusain main máhcahit, gabahahttet, dahje addet eará riikii lobi viežžat
olbmo**

1. Kollektiivva gabahahttin lea gildojuvvon.
2. Ii geange oaččo máhcahit, gabahahttit dahje addit stádii gos sáhtta oazžut jápminduomu, biinniduvvot dahje earáládje oazžut dubmejuvvot ja gillát.

III. kapihttal
OVTTADÁSSÁSAŠVUOHTA

20. artihkal

Ovttadássásašvuotta lága ovddas

Olbmot leat ovttadássásaččat lága ovddas.

21. artihkal

Vealakeahthesvuotta

1. Juohke lagan vealaheapmi, man vuodđun lea sohkahealli, rása, ivdni, etnisitehta dahje sosiála duogáš, genehtalaš dovdomearkkat, giella, religiuvdna dahje osku, politihkalaš dahje earalágan oainnut, našunála minoritehtii gullelašvuotta, opmodat, sohkaduogáš, doaibmahehttejupmi, ahki dahje seksuála luondu, lea gildojuvvon.

2. Vealaheapmi našunálalaš ákkaid dihte lea gildojuvvon Eurohpá uniovnna vuodđosoahpamušas ja Eurohpá uniovnna traktáhtas, goitge vuhtiiválddidettiin soahpamušaid earenoamáš mearrádusaid.

22. artihkal

Kultuvrralaš, religuvnnalaš ja gielalaš girjáivuotta

Uniovdna galgá gudnijahttit kultuvrralaš, religuvnnalaš ja gielalaš girjáivuotta.

23. artihkal

Dievdoolbmuid ja nissonolbmuid ovttadássásašvuotta

Ovttadássásašvuotta gaskal dievdoolbmuid ja nissonolbmuid galgá sihkkarastojuvvot buot surggiin, ja guoská maiddái fidnui, bargui ja bálkái.

Ovttadássásašvuodaprinsihppa ii galgga hehttet bisuheamis dahje heiveheamis doaimmaid mat vuoruhit unnitlogu sohkahealli.

24. artihkal

Máná vuoigatvuodat

1. Mánáin galgá leat vuoigatvuolta oažžut suodjaleami ja ovddasmorraša mii dárbbasuvvo vai sis lea buorre dilli. Sii galget friddja beassat dovddahit sin iežaset oainnuid. Oainnut mat gusket sidjiide alcceseaset, galget vuhtii váldot sin agi ja láddama mielde.
2. Buot doaimmain mat gusket mánáide, ležžet dál almmolaš eiseválddit dahje priváhta institušuvnnat mearridan, ferte máná beroštupmi biddjot bajimussii.
3. Juohke mánás lea vuoigatvuolta jeavddalaččat doallat persovnnalaš oktavuoda ja deaivvadit goappašaid váhnemiiguin, earret jus dát hehte su beroštemiid.

25. artihkal

Boarrásiid vuoigatvuodat

Uniovdna dohkkeha ja gudnijahtta boarrásiid vuoigatvuodaid olmmošárvosas iešmearrideaddji eallimii ja sosiálalaš ja kultuvrralaš eallima oassálastimii.

26. artihkal

Doaimmahehttejuvvon olbmuid integreren

uniovdna dohkkeha ja gudnijahtta doaimmahehttejuvvon olbmuid vuoigatvuoda searvat doaimmaide mat leat ásahuvvon sihkkarastit sin sorjjakeahtesvuoda, sosiálalaš ja ámmátlašintegrerema ja oassálastima servodateallimii.

IV. KAPIHTTAL SOLIDARITEHTA

27. artihkal

Bargiid vuoigatvuohta oažžut dieđuid ja beassat leat mielde gulaskuddamis bargobáikkis

Bargit dahje sin ovddasteaddjit fertejit, heivvolaš dásis, buori áiggis áššiid meannudeami vuolde oažžut dieđuid ášši birra ja beassat váikkuhit dan našunála lágaid ja geavada eavttuid mielde.

28. artihkal

Vuoigatvuohta oažžut oktasaš šiehtadallamiid ja doaimmaid

Bargiin ja bargoaddin lea našunála lágaid ja geavada mielde, vuoigatvuohta šiehtadallat ja buktit kollektiiva šiehtadusaid heivvolaš dásiin ja, jus šaddet beroštumi vuostálasvuodát, váldit atnui kollektiivva doaimmaid, nu go streaikka, suodjalan dihte iežaset beroštumiid.

29. artihkal

Bargogaskkustanvuoigatvuohta

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta nuvttá oažžut bargogaskkusteami.

30. artihkal

Suodjalus jus eahpevuoiggalaččat luobahit

Juohke bargis lea vuoigatvuohta oažžut suodjalusa eahpevuoiggalaš luobaheamis, báikkálaš lágaid ja našunála lágaid ja geavada mielde.

31. artihkal

Vuoiggalaš ja rievttalaš bargodilálašvuohta

1. Juohke bargis lea vuoigatvuohta dakkár bargodillái mii vuhtiiváldá su dearvvašvuođa, sihkkarvuođa ja olmmošárvvu.
2. Juohke bargis lea vuoigatvuohta oažžut ráddjejuvvot man ollu bargodiimmut sáhttet leat ja mearriduvvon jándora ja vahkkosaš vuoijastanáiggi ja jahkásaččat luomu báلكkáin.

32. artihkal

Mánáid barggaheami gielddus ja nuoraid suodjaleapmi bargoeallimis

Mánáidbargu lea gildojuvvon. Vuolimus ahki goas sii sáhttet báلكábarggu váldit, ii oáččo leat vuollil dan agi go gerget skuvllas, goitge dát ii headuš geavaheamis dakkár njuolggadusaid ja spehkastemiid mat soitet nuoraide addit ovdamuniid.

Nuoraide, geat leat barggus, galgá bargodilálašvuohta heivehuvvon sin ahkái ja sii galget suodjaluvvot ekonomalaš geavaheami vuostá ja barggu vuostá mii sáhtta leat vahágin sin dorvvolašvuhtii, dearvvašvuhtii dahje rumašlaš, vuoijjalaš, morálalaš dahje sosiálalaš ovdánahttimii dahje mii sáhtta hehttet sin oahpu.

33. artihkal

Bearaš- ja bargoeallin

1. Bearaš galgá oažžut lágalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš ovddasmorraša.
2. Bearašeallima ja bargoeallima oktii heiveheamis, de lea buohkain vuoigatvuohta suodjaluvvot luobaheami vuostá jus olmmoš lea mánáidládje ja lea vel vuoigatvuohta oažžut máksojuvvot eatnipermišuvnna ja váhnenpermišuvnna riegádahttima dahje mánáadoptere mañnel.

34. artihkal

Sosiála oadjebasvuotta ja sosiálaoadju

1. Uniovdna dohkkeha ja gudnijahtta rivvtiid mat dáhkidit sosiála oadjebasvuotta ja sosiálabálvalusaid suodjalit ee. eadnedili, buozanvuotta, bargoliikuhisvuotta, dikšundárbbu dahje boarisvuotta, ja bargguhisvuotta EU-rievtti earenoamáš mearrádusaid mielde ja našunála lágaid njuolggadusaid ja geavada mielde.
2. Buohkain, geat ássat ja fárrejit lobalaččat Eurohpá uniovnna siskkobealde, lea riekti sosiála oadjebasvuhtii, ja sosiála buriide mat leat našunála lágaid njuolggadusaid ja geavada mielde.
3. Hehtten dihte servodatlaš olggusteami ja geafivuotta, galgá uniovdna dohkkehit ja gudnijahttit sosiálaoadju ja ássandoarjaga mat galget sihkkarastit olmmošlaš eallima sidjiide geain eai leat doarvái resurssat, EU-rievtti earenoamáš mearrádusaid mielde ja našunála lágaid njuolggadusaid ja geavada mielde.

35. artihkal

Dearvvašvuodasuodjalus

Juohkehaččas lea vuoigatvuotta dávddaid eastadeaddjin dearvvašvuodasuodjalussii ja doavttirveahkkái našunála lágaid ja geavada mielde. Olbmuide galgá sihkkarastot alla dási álbmotdearvvašvuodasuodjalus hábmedettiin ja čadahettiin buot uniovnna politihkaid ja doaimmaid.

36. artihkal

Vejolašvuotta oažžut bálvalusaide main lea oppalaš ekonomalaš ávki

Uniovdna dohkkeha ja gutnijahtta vejolašvuotta oažžut bálvalusaide main lea oppalaš ekonomalaš ávki, mat leat našunála lágaid ja geavada eavttuid mielde, Eurohpá uniovnna vuodđudansoahpamuša mielde, main lea ulbmilin ovddidit uniovdnii sosiálalaš ja guovllulaš oktiigullelašvuotta.

37. artihkal

Luonddusuodjaleapmi

Alla dási luonddusuodjaleapmi ja biraskvalitehta buorideapmi galgá integrerejuvvot uniovna politihkkii ja sihkkarastot bastevaš ovdáneami prinsihpaid mielde.

38. artihkal

Geavaheaddjesuodjalus

Uniovna politihkka galgá sihkkarastit geavaheaddjesuodjalusa alla dási.

V. KAPIHTTAL
ÁSSIID VUOIGATVUODAT

39. artihkal

**Jienastanvuoigatvuohta ja válgadohkkálašvuohta kandidáhttan Eurohpá parlamentta
vállggain**

1. Uniovnna buot ássiin lea vuoigatvuohta jienastit ja leat kandidáhttan Eurohpá parlamentta vállggain mielahttostádain gos ássá, seamma eavttuiguin go stádaássiin leat.
2. Eurohpá parlamentta mielahtut válljejuvvojit dábálaš njuolggo-, friddja- ja čiegusjienastemiin.

40. artihkal

Vuoigatvuohta jienastit ja leat kandidáhttan báikkálaš vállggain

Juohke uniovnna ássis lea vuoigatvuohta jienastit ja leat kandidáhttan báikkálaš vállggain, mielahttostádain gos ássá, seamma eavttuiguin mat stádaássiin leat.

41. artihkal

Vuoigatvuohta oažžut buori hálddašeapmái

1. Juohke olbmos lea vuoigatvuohta bealákeahtes, vuoiggalaččat ja govttolaš áiggis oažžut su áššiid meannuduvvot uniovnna ásašusain ja orgánain.
2. Dát vuoigatvuohta sisttisoallá:
  - juohke olbmos lea vuoigatvuohta beassat cealkámuša buktit, ovdal go mearridit makkárga individuálaáššiid, mat gusket sutnje negatiivvalaččat;
  - juohke olbmos lea vuoigatvuohta beassat geahččat iežas áššebáhpiriid, seammás go čiegus lágalaš beroštumit ja jávohisvuodageatnegasvuodát ja gávpečiegusvuodát respekterejuvvojit;
  - hálddahas lea geatnegasvuohta čilget mearrádusaidis.
3. Juohke olbmos lea vuoigatvuohta oažžut uniovnnas buvttaduvvot vahága mii lea šaddan ásašusa dahje bálvalusa geatnegasvuodaid čađaheamis, dábálaš prinsihpaid mielde mat gullet mielahttostádaid lágáide.

4. Juohke olmmoš sáhtta čállit uniovnna ásahusaide vuodđosoahpamuša man nu gillii ja son galgá de oažžut vástádusa seamma gillii.

42. artihkal

Vuoigatvuohta beassat dokumenttaid geahččat

Juohke uniovnna ássis, ja juohke fysalaš dahje juridihkalaš olbmos, gii ássá dahje geas lea ruovttubáiki mielahttostádas, lea vuoigatvuohta beassat geahččat Eurohpá parlamentta, rádi ja komišuvnna dokumenttaid.

43. artihkal

Áittardeaddji

Juohke uniovnna ássis ja juohke fysalaš dahje juridihkalaš olbmos, gii ássá dahje geas lea ruovttubáiki mielahttostádas, lea vuoigatvuohta váldit oktavuoda uniovnna áittardeaddjiin áššiin maid uniovnna ásahusat dahje orgánat lea hejot hálddašan, ii guoskka duopmostuolu ja báikkálaš rievtti juridihkalaš doaimmaide.

44. artihkal

Vuoigatvuohta ovdanbuktit áššiid

Juohke uniovnna ássis ja juohke fysalaš dahje juridihkalaš olbmos, gii ássá dahje geas lea ruovttubáiki mielahttostádas, lea vuoigatvuohta bidjat ášši Eurohpá parlameantta ovdii.

45. artihkal

Friddjavuohta fárret- ja ássat

1. Juohke uniovna ássis lea vuoigatvuohta friddja fárret ja ássat mielahttostádaid guovlluin.
2. Friddja fárren- ja ássanvuoigatvuođa sáhttá Eurohpá uniovna vuodđosiahpamuša mielde goalmmán riikka ássiide geat lágalaččat ássat mielahttostádaid guovlluin.

46. artihkal

Diplomáhtalaš ja konsuláhta suodjalus

Juohke uniovna ássis lea, go son lea goalmmán riikkas gos eai leat su ruovtturiika ovddasteaddjit, riekti oažžut suodjalusa juohke mielahttostáda diplomáhta- dahje konsuláhtaeiseválddiin, seamma dásis go mielahttostádaid ássit.

VI. KAPIHTTAL

Riektedilli

47. artihkal

Vuoigatvuohta oažžut beaktilis veahki ja vuoiggalaš riektemeannudeami

Buohkain, geain vuoigatvuođat ja friddjavuohta, mat leat dáhkiduvvon uniovnna lágain, leat rihkkojuvvon, lea vuoigatvuohta oažžut beaktilis veahki ja vuoiggalaš riektemeannudeami ovdal go duopmostuollu mearrida dán artihkala eavttuid mielde.

Buohkain lea riekti govttolaš áigái oažžut almmolaš riektemeannudeami vuoiggalaš sorjjakeahtes ja bealátkeahtes duopmostuolus ásahuvvon lága mielde. Buohkain galgá leat vejolašvuohta oažžut ráđi ja sáhttit diktit nuppi olbmo bealuštit ja ovddastit iežas.

Lágalaš veahkki galgá addot sidjiide, geain eai leat doarvái resurssat, jus dákkár veahkkái lea dárbu, vai ožžot beaktilit sin áššiid duopmostuolu ovdii.

48. artihkal

Sivahisvuođa noahkun ja bealušteami vuoigatvuohta

1. Juohkehaš, gii lea áššáskuhtton, galgá gehčcot sivaheapmin dassázii go lága mielde duodaštuvvo sivalažžan.

2. Juohkehažžii, gii lea áššáskuhtton, dáhkiduvvo bealuštanvuoigatvuođaid gutnijahttin.

49. artihkal

Lágalašvuođa ja vearrodagu ja ránggáštusa gori prinsihpat.

1. Ii oktage galgga dupmehallat daguid dihte mat dalle go dahkkojuvvojedje eai rihkkon našunála dahje internášunála lága. Ii sáhte ránggáštít garrasit duomuin go dat mii lei geavahas dalle go láchka rihkkojuvvui. Jus ođđa láchka ásahuvvo manjil go rihkui lága, ja das lea oanehit duopmu, de galgá dán čuovvut.

2. Dát artihkal ii galgga hehttet geange dubmehallamis ja ránggáštuvvomis daguid ja daguhisvuodaid dihte mat dáhpáhusa áiggi buot riikkaid oppalaš dohkkehuvvon prinsihpaid mielde adnojuvvojedje veardahkun.

3. Ránggáštusviidadat galgá leat govttolaš veardadagu ektui.

50. artihkal

Gielddus dubmehallamis dahje ránggáštumis nuppes seamma veardadagu dihte

Ii oktage oáččo nuppes dubmejuvvot dahje ránggáštuvvot veardadagu riektemeannudeami dihte mas juo lea juogo áššehuvvon dahje ránggáštuvvon uniovnna lága mielde.

VII. KAPIHTTAL

OPPALAŠ MEARRÁDUSAT

51. artihkal

Doaimmaviidodat

1. Dán chartera mearrádusat gusket uniovnna ásausaide ja orgánaide subsidiáritehtaproinsihpa mielde ja mielahttostádaide dušše dalle go dat čuvvot EU-rievtti. Danin galget dát gudnijahttit vuoigatvuodaid, čuovvut prinsihpaid ja ovddidit daid geavaheami guhtege fápmudusaidis mielde.
2. Dát charter ii ásat ođđa mearrádusrievtti dahje ođđa doaimmaid searvevuhtii ja uniovdnii, ja dat maddái ii rievdat daid fápmudusaid ja doaimmaid, mat leat dohkkehuvvon šiehtadusas.

52. artihkal

Dáhkiduvvon vuoigatvuodaid

1. Juohke vuoigatvuoda ja friddjavuoda gáržžideapmi, maid charter dohkkeha, ferte leat lánkaevttuid mielde, ja galgá gudnijahttit dáid vuoigatvuodaid ja friddjavuoda váldosisdoalu. Gáržžidemiid oažžu gorroprinsihpa mielde čadahit dušše dalle go lea dárbbaslaš ja go dát duodai leat servodatberoštumiid ulbmila mielde maid uniovdna lea dohkkehan dahje go lea dárbu suodjalit earáid olbmuid vuoigatvuodaid ja friddjavuoda.
2. Vuoigatvuodat dohkkehuvvon dán charter mielde, mat leat vuodđuduvvon uniovnna šiehtadusaide mat leat Eurohpá uniovnna traktáhta mielde, galget doaimmat dáid eavttuid mielde ja rájiid siskkobealde.
3. Nu guhká go charter sisttisoallá vuoigatvuodaid mat vástidit vuoigatvuode mat leat dáhkiduvvon Eurohpá olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđofriddjavuodaid soahpamušas, de dán vuoigatvuodain galgá leat seamma mearkašupmi ja doaimmaviidodat go dán konvenšuvnnas. Dát mearrádus ii galgga hehttet uniovnna lága addimis viidát suodjaleami.

53. Artihkal

Suodjalusdássi

Ii mihkkege dán charteris oaččo dulkojuvvot nu ahte gáržžida dahje rihkku olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđofriiddjavuodaid mat leat dohkkehuvvon EU-lágas, álbmotrievttis ja riikkaidgaskasaš šiehtadusain maid uniovdna ja buot miellahttostádat leat dohkkehan, iige earenoamážit daid mat leat eurohpalaš olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđofriiddjavuodaid soahpamušas ja miellahttostádaid vuodđolágain namuhit.

54. artihkal

Vuoigatvuodaid boastutgeavaheami gielddus

Ii mihkkege dán charteris oaččo dulkojuvvot dan guvlui ahte addá vuoigatvuoda doaimmaide dahje daguide mat dán chartera dohkkehuvvon duššindahket vuoigatvuodaid ja friiddjavuodaid iige gáržžidit eanet og maid charter suovvá.